

էջ 10) և Հարստութեան Հիմնադիր Արշակի մասին գիտար չէր գուշակել նոյն իսկ հարստութեան անունից և Եւսեբիոսի վկայութեանց (Բ, էջ 130) մինչև անգամ Պրուկոպիոսի ուղղակի ցուցմունքից զատ (De Aedif. III, 1), որ Անանունին կարող էր և անծանօթ լինել։ Մնացած 22 Արշակունեաց անունները մինչև Պապ (այսինքն մինչև Դ. Բ. Գաբու վերջին քառորդը Քրիստոսից յետոյ), մեր հեղինակը հաւաքել ու յարմարեցրել է իր նպատակին, կրկնելով նուցանից մի քանիսը երկու անգամ և մոցնելով նոյն ցուցակի մէջ նաև իր Պարթև թագաւորներից երկու — երեքին։ Այսպէս Վաղարշ, Խոսրով Ա. և Տրդատ, նոյնպէս Արտաւան, և Արտաշէր՝ առնուած են Ագաթանգեղոսից Տիգրան, Սանատրուկ, Խոսրով Բ., Տերան, Արշակ, Պապ, Վաղարշակ, Արշակ Բ. և նոյն իսկ Սասանեան Շապուհ՝ փառաստուից։ Արշամ և Արգաթ՝ Լարոսթայից Արտաշէս՝ Կորիանից։ Արտաւազդ՝ Եղնիկից և կամ Ժողովրդական աւանդութիւններից (եթէ թող տանք, թէ Անանունը ծանօթ չէր Յովսէպոսին, Հր. Հն. ԺԵ. դ. 3, Պատ. Հր. Ա. ԺԹ, 5)։ Արշաւիր՝ Եւսեբիոսի ժամանակագրութեանից։ վերջապէս, Երուանդը կազմուած է Երուանդաշատ քաղաքի անունից (փառաստ) և կամ գուցէ յետ ժամանակի ժողովրդական աւանդութիւններից։

Թրգմ. ԼԻՊԱՆԻՅ ՆԱՍՐԵԱՆՆԻ

Շարայարեկի

— — — — —

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ. —

Կը հրատարակէ Հայ աշխարհագրական, ազգային, բանասիրական և գիտական պատկերազարդ յօդուածներ։ Խմբ. Ե. ԼԱՍՏԵԱՆՏ։ — Գինը է 5 ֆռ.։

Հայտէ՛ SCHOUSCHA (Russie) Caucase. E. Lalayantz.

ԱՆԱՋԻՏ. — Հանդէս ամենայ, ազգային, գրական, վիպասանական։ Խմբագր. Ա. Ջօպանեան։ — Գինն է 12 ֆռ.։

Հայտէ՛ «A. Tchobanian. 6. Place de l'Odéon, PARIS.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՅ

ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԵՍ Ի ՎԵՆԵՏԻԱ

Vixit S. Marco!

ԱՅՐ սերոյմ տօմ է այսօր՝ յորում կը գրեմք, և միմեզնի ճառագայթարծակ արեգակն կը փայլի լուսափիւռ ջրոց վրայ և լուսաւոր համդէս մը աւելն կողմը կը հնչէ, փառահեղ արծազանգով մը ղեմնետկոյ ամհամեմատ արուեստական մեծութեամբ վրայ կ'աւելնայ երրորդ համազգային ճուգահամդէսը, որոյ բացման համդէսն կատարուեցաւ Ապրիլ 24ին։

*

Բացման համդիսին պարզութիւնն զայն ամենուն համակրելի բնութիւնն։ Առաւօտեան ժամը 10ին — հիւսնուի գարնամային առաւօտ մ'էր — բացման համդիսն։ Պարտաւորութեան համդիսականք ղեմնետեան յատուկ պիւտոմներով, գեղազարդ կոմտոմներով միկնեցան թագաւորական պարտիզէն ըմկիւրելով ճեմովայի դրսի՝ որ իտալիոյ թագաւորին մերկայացուցին էր։ Եւ մարտամարտու ըմբարձից ողջոյնմներուն, շքեղ դրօշից զուարթ ծածմամբ մէջ պարզուեցաւ եզակի, գեղեցիկ, համակրելի սիւնազարմայ մեծաշուք տեսարանը՝ համդիսին տեղւոյն ըմբարտանդութեամբ մէջ։ Այսպէս ըստ արժանւոյն գեղարուեստական յուզմամբ մը սկսաւ համդէսն, և երբոր համդիսաւոր խումբն հասաւ ի ճառարակաց պարտէզը՝ զոր գարնամային մորըմծիւղ ծաղիկներն զարդարել էին, զայն աւելի զուարթացուցիւ էր ուրախ, ոգեւորեալ և ամթիւ բազմութիւն ժողովրդեան, այնպէս որ կարծես թէ ճուգահամդէսն արդէն իսկ բացուել էր։ ղեմնետիկ քաղաքն կարծես կ'իմամայ թէ սեղոտ միութիւն մը կայ իւր մոգէն հմութեան և դիւթիւ մորութեամբ մէջ՝ զոր այն զամագային ճուգահամդէսը կու տան իրեն, այնպէս որ Ս. Մարկոսի ծովածոցին հրաշարուեստ տեսարանը՝ յորում արուեստն և ըմութիւնը միանգամայն մոլուած են իրարու հետ, և չորսն ու երկնքն հոյակապ յիշատակարանաց և պալատաց շրջանակ մը կը կազմեն, — արդ այս տեսարանը՝ առաջին հրաշակիւտ պատկեր երեցաւ ճուգահամդիսին՝ որում բացման ամօձակեօք կը սպասէր ժողովրդը։ Մեծ էր ամհամբերութիւնը, սակայն չտնեց երկայն։

Յնեմովայի դուքսն հլաւ՝ Գեղարուեստից պալա-
տան առջեւ շինուած բարձրաւամդակի վրայ, և
զննետկոյ ճահապմ ճրիմանի հոմս կարդաց գեղե-
ցիկ և ազմուական ծառ մը առ Դուքսն, առ մեր-
յան յաջոցեցէս և ամենայն հոմսերինսաւ յետոյ
Վոլիտոյ Պաշէլլի կարգաց ուրիշ ծառ մը՝ յորում
կը փայլէր զննետեղեմ—Հռոմվէական շքերութիւն
մը, և ապա իրանի ի պալատում, որ ակմթարթի մէջ
լեցուցեցին իսուն թազմութեամբ հիացող համըն-
սակամաց, որոնք հագին թէ մտան ութանկիւնի
սրահին մէջ, առաջին ամգամ գոլեաստից հեղեղ մը
թափեցին ճուցահամդիսի տեղւոյն վսեմ հարստու-
թեամբ համար: Երբաւի, այս զննետեղեմ մոր
հանդէսը կարգադրողաց մպատակն էր միայն
հերոպակեմ ժամանակակից արուեստից ծաղիկն
հաւաքի, այլ միամեզամայն համեղիսին արժամատու-
տեղ պատրաստելի՝ ուր այցելուն ոչ միայն գեղ-
արուեստից զմայլմամբ լեցուի՝ այլ և զարդուց վա-
յելու յորինուածովն ոգեւորուի: Եւ, ինչպէս Պա-
շէլլին ըստ, զննետեղի «ամէն քան իրոտի տիկնայց
տիկին կազմակերպեց» ամենամուրը մաշակով»:

Ութանկիւնի սրահն զարդարուած էր վիճետեղեմ
հին ոճով, և չորս պատերը չորս հայելիք ծածկէր
էին, և չորս կողմը ծաղիկք և քոյսերով պատած
էր: Իսկ միւս սրահներն կամ ամբողջ մետաքսեայ
և կիրպատով, կամ թաշտով և այլ սրահներինով,
ամբողջական դիպակոց զարդարուած էին, որոց
զոյցերն ալ սքանչելի կերպով յարմարած էին
մթնագոյն պատին՝ որոյ վրայ ծաղկերամզ ամե-
նափափկի մկարմնի գոտած էին, այնպէս որ՝
կարծես թէ ճուցահամդիսի վեց սրահներն վեց
ամիս տեւելիք համդիսի համար չեն, այլ հին պա-
լատն մը թանգարան:

*

Ցուցահամդիսի մէջ մերկայացուած ծարտար
գործերն ալ ոչինչ մուգ արժանի հմ գոյիստի:
Ջախարկողեմն առաջին սրահին մէջ մտնելու՝
թուի թէ կը մտնիս մեծ մահացուի մը տաճարը,
զոր զննետիկ սիրայորդոր յարգամբը կը մուրիւր
էր ձգվելթթոյն: Հոս հաւաքուած են մկարմնիս
քոյր մկարմնին՝ յառաջմոյն սկսելով, որ է *Le-
zione d'Anatomia*, սինչի ի *Traghetto*, զոր աւար-
տեց մա մահուրէն մը քանի ամիս առաջ. սինչի
ի *Liston moderno*, զոր ամբողջ մահն չնորոց
վերջացրին: սինչի իս հօրը մկարմ՝ յորում թափեց
մա և տողորեց բոլոր իւր համեմարմ ու զգայումը:
Թուի թէ այս սրահին մէջ բուն իսկ արուեստն վե-
րըստին կը կենդանամայ, արուեստն՝ որ իսկական
մշակարտի կը հասնի՝ բնութեան անկեղծ և մտա-
դիւր ուսումնասիրութեամբը, և ոչ թէ օրթմակին
մանկնով՝ այլ զայն բմնելով, կամ որ է թէ իմաս-
տասիրութեան վերացական և յաճախ երկայնայնալ
քան թէ խորհրդածալ զարգափարմերով, և որք
զուցէ մանւ ամբմբմնելիք են: Այս սրահին մէջ
զննետիկ կը փառաւորուի, վասն զի մա հոն սի-

րով, իրական կերպով, զգացմամ և մկարելութեան
վայելութեամբ կ'արտափայլէ:

*

Համագոյնի սրահին մէջ գրուած հմ ամենէն
աւելի հոյակապ գործեր. և աշխարհական արուես-
տին ամենագեղեցիկ ամուսններն խորագոյնս դրոշ-
մուած են հոն:

Ամդիմարդիկի դիւթիւ զօրութիւն մը կայ վերնոյն
կեց սրահին մէջ, որ իւր գեղագարջ յօրինուածովն
ու ճոխութեամբ տիկնոջ մը զարդասնեկին. կը
մտնի. — ամենամեծ մկարչի մը սրահն է ճարմեց
ձօմ Լէմպախի: Գրիթէ քսամ հատ մկարմեր հմ՝
որոնք կը շնամն իրարմէ յափշտակել առաջմու-
թիւնը — կարծես աստուածայն զինքն հմ, և կը մեր-
կայացնեն կամ փոքրիկիս ալ մկարմի փառա-
ւորութիւնը, կամ Lily Merk տիկնոջ իւր մամկան
հետ փափուկ և ազմուական մտքորմութիւնը, և կամ
Մոմսէնի և զիմարեցի պատկերաց սքանչելի գո-
րութիւնը՝ որոնք մի քանի գծերով կ'իմուսնագո-
րեն են: — Այս սրահին մէջ մեծ յաշողութիւն կայ:

*

Գերմանական և աւստրիական սրահներուն մէջ
կը տեսնուի մատնութեան յուրջ հաստատութիւն,
և հոն կը մերկայանան Տէղման, Տիւ, Հէրման,
Հէօքթըր, Լէյպ, Լիպլարման. Քրէսթը, ֆալսիւ,
Սթէօնը, և այլն, ամենէն աւելի մշամուր մկարիչը:

Տամիմարա, Շուէտ, Դորվեկիս, Հոլանտա ի-
րարու կը յաշողդեն մերծաւոր սրահներուն մէջ,
յորս պատկերաց պատուական հաւաքմաներ կան
և որոնք իրենց բնական պարզութեան մէջ ի հմ
այնպիսի զօրաւոր զգացմամբ մը որ առաջին համ-
ագոյնի ճուցահամդիսին մէջ ալ են տպաւո-
րութիւն ըրտա, յորում հիւսիսային արուեստ զօ-
րաւոր կերպով ամբապմոքեալ, Դուսիոյ մէջ ե-
րիցաւ: — Այս սրահներուն մէջ ամենէն մշա-
մաւոր մկարիչը հմանդիսաման. և այլ առաջին
այցելութեամբ՝ երկայն կ'ըլլայ եթէ ուզենք ամոմց
ամէնուն մկարածները յիշել, որոնք յիշաւի յիշա-
տակութեան արժանի են:

Վաստիցի զարդոց, ինչպէս հրկիս տարի առաջ,
այս տարի հս յաղթական է: Ամոր աշակերտքն
կը մրցին հոս իրարու հետ, և այս սրահը այն-
պիսի մեղաշնակ և այնպէս զգուրիկ կերպարանք
մ'ունի՝ սկզբական կանօք կատարեալ կերպով
մերկայացնելու և մկարչական արուեստին զօրու-
թիւնը արտայայտելու մէջ՝ որ տմարաւորայ կըր-
մանը հաստատելի՝ թէ սկզբունկան սրահն՝ ճուցա-
համդիսի հիւսմանի, կարեւոր և ամենագեղեցիկ
սրահներէն մի մէջ է:

Ամգոյնական սրահն՝ իւր շքերութեամբ և կա-
նուրորութեամբ սկզբունկանին հետ կըմայ մրցի,
ուր հաւաքուած են Ալմա Թատման, Գրամմի,
Ֆրանք Գրամմիկին (*Մօգեր*, *Սպանել արտ մեթապի-
ստիք*, *Երեկոյ*), Վալէր Զրէմ, Դսթ, Ֆիշէր, Կրէյ
Ֆէմմակէն (սքանչելի մկարով մը *Մ. Գ.*), Հէրքո-

սէր, էօ Ռ. Հիկէս, Ռէյտ, Սդուարդ, Վոթս, և այլն :

Ամզողիական սրահին մէջ կը համոզեաման ամեն ղիկացոցն ալ, յորս առաջին Նուիլ Չիսթլէր, որ դրած է Ոկար մը Գալանապուկայ երկրին իշխանուէլայն, զոր 1864ին մկարեր է, և Ոկարին առաջին մաքառումն է այս ընդդէմ ամզողիական արուեստին :

Այսու ամզող-ամբողիկանմ սրահն ալ ունի ամեն մասնէ կարեւորութիւն, և ամենաբարձր արուեստական վսնութիւն մը :

*

Այդ երկու վերոյիշեալ քարեմասնութիւնքը՝ ճուցահանդիսն ընդհանոր յատկանշողն են : Վսնն ղիկ, Ոկարինքերէն՝ աւելի ամուցն մկարներն հրաւիրեցան, և այս Ոկարոց ընդունելութիւնն ալ սաստիկ խիտ քմուկիտմք եղած է, և այդ երկու պատմական համար՝ ճուցահանդէսն ստացաւ զեւրազանց զեղարուեստական քարձորութիւն մը : Եւ հանգիսիս ամբողջութիւնն վսնն է և բարձր, հետեւեալք՝ այն Ոկարներն մը որ համեմատաբար մուգ զեղեցկութիւն ունին, յիմքեանս զօրութիւն մը, արժէք մ'ունին. ամոր համար այս ծրրորդ ճուցահանդէսն շատ կը զարգացմցէ իւր բովանդակ ամբողջութեամբն, արժէքովն ու կարեւորութեամբ քան առաջին երկուքը՝ որոնք հեռ լաւ յաջողութիւն ունեցան : Թւէտէ տայ երրորդին մէջ չկայ այնպիսի Ոկար կամ պատկեր մը՝ որ այս կամ այն պատմաուսու զեղեցկութիւն ընէ մայրուաց վրայ և կամ հակասանութեամբ միւթ ըլլայ, սակայն ամոր ամբողջական շքողութիւնն՝ մեն և վսնն կը գործէ զմեզ, յոյժ կարեւոր կ'ընէ զայն, և կու տայ ամոր այնպիսի մոգիչ զաղեցկութիւն մը որ յիմքն կը ձգէ զամենքը և այսպիսի մեն յաջողութեամբ կը լիանցնէ այդ ճուցահանդէսը :

Այդ պատմաուսու կ'արժէք և պիտի արժէ միշտ՝ որ իւրաքանչիւր սրահներուն վրայ առանձին խօսուի, սակայն ամեն բացատրութիւն կամ մկարագիր սրահներուն կըմայ յայսմ բովանդակաւորի՝ թէ ճուցահանդիսն մէջ հաւաքեալ մկարներն կառուոր են և շահաւէտք. ինչպէս թաւ զաղողիական և պինդիական մկարներուն մէջ թէպէտեւ կը պակսի բովանդակամ մտածութեամբ լրջութիւն, այսու համոքն համակերելի են ձեւերուն և մի քանի կէտերուն մորութեամբ ու զեղեցկութեամբ, որոնք թէ և կըմամ հակասանութեամբ միւթ ըլլայ՝ բայց համեմաբողք են միմազամայն :

*

Խտալիա ի միջի այսքան օտարազգի փառաց՝ ամենամեն պատուով զբաւիր է իւր տեղը :

Երկու առանձին սրահներն մին մուրերուած է Միքէլճիի, միւսմ՝ Սարթորիոյի :

Միքէլճիի սրահը զարդարուած է մետաքսեայ ճերմակ, յորում կան մի քանի փոքր մկարներ, որոնց վրայ վրձնը շատ աշխատեի է. — և առաջին ամզամ հարեւանցի տեսութեամբ թուի թէ

տրժէք չունին, բայց եթէ իւրաքանչիւր մկար մամը զմուտի՝ կը բռնադատուինք փոխելու այդ մեր գաղափարք :

Իսկ Սարթորիոյի սրահն իսկոյն մեն տպաւորութիւն կ'ընէ այնպիսի մկար, ուր վսնն են. *La Gorgone e gli eroi, Diana di Efeso e gli schiavi*, որովք ուզեր է մա այլաբանաբար ցուցնել մարդկային ըզորումայնութեան կրկն պատկերները, և այդ՝ թէ մենութեամբ և թէ զեղեցկութեամբ վիթխարի արուեստական զորք է : Բաց աստի կայ մի այլ պատկեր ամենուրեքիսի իմաստուն կուսանք և յիսար կուսանք. յորում կը տեսնուին շատ զգաւորութիւնք և աշխատութիւն՝ որոնք երիտասարդ մկարինք զարմանալի զօրութիւնը կը հաստտեն : Իտալական բաժնին մէջ կան եւս ուրիշ երկու առանձին սրահներ, որոց մին է չռովմէական ըմկերութեամբ, « *In Arte Libertas* », որ թէպէտ փոքրիկ է բայց մերդաշնակ՝ մէջը դրուած մկարներուն մեն մըրութեամբ համար՝ որում զեթէն, կըրծամ ըսիւ, մշմն մ'է և հաստատութիւն Նափուէն Փարիզամիկի *Madonna*. — Իսկ միւս սրահը կը վերաբերի *Եւաուսի* ըմկերութեան :

Այս վերոյիշեալ ըմկերութեան կազմակերպութիւնն շատ խօսակցութեամբ առիթ տուաւ. ըմկերութեանս ամզամներն մախ իրարու հետ միանալով յարձակեցան այլոց վրայ, ապա լռեցին՝ երբ տեսան որ զիրենք ամբարտաւան և օտար կը կոչեն, այս պատմաուսներով իրենց սրահն ամենէն աւելի հետաքրքրական էր, և ամբարտաւագած մուսանց մայելով՝ մեն բան կը յուսացուէր ըմկերութեանէ :

Մակայն ըուն իսկ այս բանին համար ամյաջողութիւնը կը տիրէ այդ սրահին մէջ. բայց այդ ամյաջողութիւնն ամբարտակեց մկարաց ըմկայիկի չէ, այլ ամուցն ըմկերութեան զազափարեմ. վսնն զի այս ըմկերութեան բաժնին մէջ մամ ունին *Տէլլէանի, Ֆրանցիսքոմոյ, Լաւրէնզի, Փրէվիազի, Ռօզա, Գէցցի, Գրէսսահին, Ջիսարտի, Միլէզի, Մարուս Գիքար, Մամլինի, Թիդր, Սինյօրինի, Լէսի, Գաժճարոյ, Զամփրիանի, Զարքամոյ և այլք, որոնք յիմքեանս մշմանաւոր են, սակայն ճուցահանդիսն մէջ իրենք իրարու հետ սերտ միութեամբ ամենեւեկն ըւամ մը չենք տեսներ, բաց աստի իրենց սրահին մէջ զերազանց և վսնն բան մը չկայ՝ որ կարենայ արդարացմել իրենց ամջատուր միւս իտալական մկարիւններն :*

*

Իսկ ըմկերութիւն մը կազմող արձանագործք ըստ բաւականի յաջող հանդիսացեր են, ինչպէս սիր են Գիսթօլիք, Զամոնիքա, Զիֆարիէլլոյ, Փրամ.

Ի. Մանի. Հասարակաց կրթութեան պաշտօնարանը իսկոյն զմեց զայն Ազգային թրագարանի համար :

կիսկոս Ներայէ, Մարտիրի, Քրէնթաքոսթէ՝ որ զամենքը հիացուց իւր Figlia di Niobe արձանովը :

Եւ իմչպէս այս արձանները՝ ուրիշ արձանագործաց զործոց հետ խառնուելով համակրելի եղամ, մոյմպէս եւս հիթ վերդիշեալ ընկերութեամ մկարներն ուրիշ իտալական մկարչաց հետ խառնուելիմ ոչ ամշխատակ պիտի մնային եւ ոչ ալ իրենց արժէքը պիտի մուգէր : Չասմ զի, այդ ընկերութեամ ամզամ չգորուած մկարչաց մէջ, բաց ի առողջ երիտասարդներէ՝ իմչպէս եմ ծիծի եւ լիմոյ Մեկվադիոյ եւ Յովսէփ Ձիարտի, կամ եւս Պոլթոլուցցիի, Նիթարիմի, Վիցցոթթոյի, Ստեֆանիի, Ճոլիի, Քալտէրմիի, Քորէլիի, Ֆաթթօրիի, Գա. միէլիի, Գէլլօմիի, եւ այլ բազմաթիւ ծիր ու երիտասարդ հռչակաւոր մկարչաց զօրաւոր դաս մը : Եւ ամշուշտ այդ ընկերութեամ չեմ կարօտիր Մէմ. թէափի *Visione triste*, Վրոսոյ *Alto canavese* մծծ գիւղամիակս, Ամիջիլոյ տալլՕքայի *Primavera* : Իտալական մերջիմ սրահիմ փայլմ ու յաշողութիւնը, իտալական գեղարուեստիմ համբաւը բարձր ստիժմանի մէջ կը բռնէ :

*

Այս սրահէմ ամցնելով վարագորագարդ դռնէմ ի համդիպակաց սրահի, կը տեսնեա Վոնուս մը՝ որ թուի թէ չորս վրայ կը սահի. Ֆալթէթթոյի *Tra-geddom* է, որում առեքեոյթք բնական շարժումը կը ձգէ զայցնելում այդ սրահիմ մէջ, եւ կարծես թէ ցարտար եւ պարզ կերպով յաշողած իրականութիւնում տեսնողիմ վրայ ոգեւորիչ տպաւորութիւն մը կ'ընէ :

Կ'ըսէի՞մ թէ այս մկարը ի համդէս հանելմ յետ ամհու մկարչիմ՝ մեծելոյմ պատիւ պիտի չընէր : Մակայմ թերեւս մեռեալմ լաւ ծառայութիւն մը կ'ընէ մեզի՝ շարունակելով սորվեցընել, եւ յորդորելով՝ որ չգարտուղիմք :

Եւ յիրաւի, ճուցահամդէսէմ դուրս ելլողմ՝ Ծա. կըմ Ֆալթէթթոյի ամուսնը իւր շրթամց վրայ կրի. լով կ'ըլլէ ամկէց, եւ դարձեալ կը գտնէ Իւ. Բ. այ. սիմցմ՝ Ճէ. Գա. Գա. Վեմտիկը :

Հաստարկաց պարտիզիմ արծակ եւ լուսաւոր կողմիմ կ'երեւիմ քոլոյ կղզիք՝ իրենց ազնուական մեծ վայելչութեամբ, եւ որոմք լուսաւոր պսակ մը կազմած եմ հիամալի քաղքիմ շուրջը :

~~~~~

ՔԻԻԻՐԱԿՆ. — Կը հրատարակէ բանասիրական, տեղագրական, ազգագրական յօդուածներ, Խմբ. Մ. Դաշ. քեան : — Գինն է 12 ֆռ. :

Հասցէ Direction du «Puragh» Bahtché kapou kazasker han N. 16 CONSTANTINOPLE.

ԳՐԱԴՈՍՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

1. Սերէնսի պատմութիւնը եւ Մ. Խոռնացի. *Հեղինակ՝ Ստ. Մալխասեանց.* — Սոյն համառօտ՝ բայց օգտակար զբոյրիս է «մատենագրական ուսումնասիրութիւն» մի, որով ուզեր է Հեղինակն ապացուցանել նախ, թէ «Սերէնսի պատմութեան սկզբում դրուած, իբրեւ անծանօթ Հեղինակների գրուածքներ ճանաչուած, երկու Գալլութիւնները... անտարակոյս Սերէնսին են պատկանում, իբրեւ նրա պատմութեան անբաժան, համերաշխ եւ անհրաժեշտ մասեր» : Եւ երկրորդաբար «ցոյց տալ՝ թէ Է. դարի կէսերում աղբէ խորենացու պատմութիւնը յայտնի էր եւ հռչակուած, եւ նրանից օգուտ է քաղել Սերէնս... Սոկրատի եւ Սեղբեստրոսի վարքի հայերէն թարգմանութիւնից դեռ բաւական ժամանակ յառաջ» : (Առաջաբան, յէջ 2 եւ Է) : — Ահա նոյն յախտեանական խնդիրն է դարձեալ՝ որ կը յուզուի տարբեր տեսակետով, Մ. Ի. Խորենացու գոյութեան կամ դրութեան ժամանակի խնդիրն, զոր անցեալ դարս պիտի կտակէ յաշորդին՝ հայ գրականութեամբ պարագայդ ապագայ բանասէրները դեռ եւ զապեցնելու համար : — Հեղինակն՝ առաջին չորս էջերուն մէջ՝ սեղմ ոճով Ա. եւ Բ. գալլութեանց բովանդակութիւնը կը դնէ. եւ ապա մէջ կը բերէ՝ ժամանակի կարգով ազգային եւ օտար բանասիրաց այլեայլ կարծիքները, որ ունեցեր են սոյն երկու զարու. թեանց մասին : Եւ ահա ըննական ասպարիզին վրայ կը տեսնենք հակառակ կարծեօք դէմ առ դէմ ճակատող գիտնականաց երկու խմբեր, իմն՝ ի նպաստ վաւերականութեան (այսինքն՝ Սերէնսի պատկանելուն) այդ երկու զարու. թեանց, միւսն՝ հակառակ անոր : Առաջին խմբին պարագլուխն է նոյն ինքն թ. Մեհրապտեանց, առաջին հրատարակողն Սերէնսի պատմութեան, որուն կը Հեռիկն Գաթրճեան, Էմին եւ մասամբ եւ Լանգրուս : Երկրորդ խումբն աւելի ստուար